

Datum
2013-09-17

Referens
31-182-13

Uppsala universitet
Rektor
Box 256
751 05 Uppsala

Anmälan mot Uppsala universitet angående förutsättningarna för en kurs på avancerad nivå

Anmälan

NN har i en anmälan som kom in till Högskoleverket den 7 maj 2012 uppgett att institutionen för medicinsk cellbiologi och mikrobiologi vid Uppsala universitet har rekryterat henne till en bluffkurs, ersatt henne för arbete med stipendium i stället för lön och att hon har varit ”skuggdoktorand”.

Högskoleverkets uppdrag att utöva tillsyn över universitet och högskolor och att utvärdera utbildningar har sedan den 1 januari 2013 övertagits av Universitetskanslersämbetet. NNs ärende har därför förts över till ämbetet och bytt reg.nr från 31-2717-12 till 31-182-13.

I sin anmälan har NN uppgett bl.a. följande.

Hon registrerades i mars 2011 på en kurs med benämningen *Fördjupningsprojekt i medicinsk biokemi och mikrobiologi*. Hon anser att denna kurs uppenbarligen används av institutionen för att utsätta blivande doktorander för en provperiod. Den innehåller endast experimentellt arbete, ingen litteratur, ingen undervisning och ingen examination i normal bemärkelse. Hennes resultat presenterades vid ett seminarium i en promemoria som skulle utvecklas för publicering i en vetenskaplig tidskrift.

I stället för att söka till kursen kallades hon till intervju hos en forskarassistent. När forskarassistenten fann hennes kvalifikationer tillfredställande lovades hon lön i form av stipendium. Hon tillfrågades när hon skulle kunna börja arbeta. I slutet på mars började hon arbeta med forskarassistentens projekt, avlönad med stipendium. Hon sattes i ett laboratorium med arbetsuppgifter som hon redan behärskade och fick arbeta parallellt med två olika projekt. Intentionen med hennes antagning var inte att hon skulle lära sig något utan att hon skulle utföra experimentellt arbete åt en doktorand och en annan person. Snarare än att studera utgjorde hon en extremt billig arbetskraft. Detta gällde även de andra studenter som blev antagna till kursen. Hon vill därför att Högskoleverket utvärderar kvaliteten på denna kurs.

Under den aktuella tiden fick hon delta i två andra kurser som ingick i utbildning på forskarnivå. Poängen från dessa kurser skulle hon få dokumenterade när hon hade blivit antagen som doktorand. Dessa kurser hade, enligt NN, väl genomarbetade, meningsfulla kursplaner medan ”skenkursens” kursplan var så generell att den i praktiken kunde innehålla vad som helst.

Forskarassistenten upprepade gång på gång att hon skulle antas som doktorand och uttryckte sig mycket berömmade om hennes laboratoriearbete. I september 2011, efter sex månaders arbete, fick hon beskedet av forskarassistenten att hon skulle antas som

doktorand. Forskarassistenten förlängde stipendiet två gånger och lovade att en doktorandtjänst skulle utlysas tidigt i oktober 2011. Först i slutet av januari 2012 lyses doktorandtjänsten ut. Det var dock en annan person som fick tjänsten.

Under tiden den 1 maj – den 29 juni 2012 anställdes hon på arvode för projektarbetet i stället för stipendium trots att hennes stipendium skulle löpa till sista juni, dvs. till tidpunkten för kursens avslutande. Hon anser att det innebär ett medgivande av att det är arbete och inte studier hon ägnat sig åt.

NN anser det djupt omoraliskt att systematiskt förespegla henne att hon skulle bli antagen som doktorand. Att hon gick med på att arbeta under så dåliga villkor under 14 månader berodde endast på att hon hade förespeglats att det var frågan om en kort prövoperiod och att hon därefter skulle antas som doktorand.

Till sin anmälan har NN bifogat den aktuella kursplanen, ett avtal med institutionen om att hon är medveten om att kursen inte ingår i utbildning på forskarnivå, ett intyg om registreringen på kursen och det erhållna stipendiet, universitetets riktlinjer om stipendier samt en kopia av ett meddelande från forskarassistenten om hennes arbete med rapporten. NN har uppgett att hon var tvungen att skriva på nämnda avtal för att få stipendiet.

Högskoleverket och senare Universitetskanslersämbetet har översänt NNs anmälan och senare skrivelser till rektor för Uppsala universitet för yttrande. NN har fått möjlighet att kommentera universitetets yttranden. Det huvudsakliga innehållet ur dessa skrivelser återges nedan.

Yttranden från Uppsala universitet

Uppsala universitet har i sitt svar på den ursprungliga anmälan och i kommentarer till NNs svar anfört i huvudsak följande.

NN tog kontakt med institutionen i februari 2011. Hon angav att hon var intresserad av en doktorandtjänst på institutionen men någon sådan position var inte utlyst. Eftersom NN gav uttryck för att hon var intresserad av att få erfarenhet av olika laborietekniker föreslogs hon av forskarassistenten att söka den aktuella kursen. Kursen ger 60 högskolepoäng och är på avancerad nivå. Målet med kursen är att studenten efter genomgången kurs självständigt ska kunna lösa en för fördjupningsprojektet formulerad problemställning genom att arbeta efter en av studenten och handledaren framtagen försöksplan. Projektarbetet ska redovisas i seminarieform i närvaro av examinationsansvarig lärare. Dessutom ska en skriftlig redogörelse granskas och godkännas av examinationsansvarig lärare.

Kursen inrättades 2010 av Grundutbildningskommittén för medicinska fakulteten och är en av de kurser och program som ges vid Uppsala universitet. NN antogs den 23 mars 2011 via universitetets antagningsenhet. Hon var en av fem studenter som antogs till kursen. Kursen utgörs av verksamhetsförlagd utbildning i experimentella forskningsmetoder på avancerad nivå. I kursen ingår ett flertal olika moment och flera specialister handleder studenterna i de olika momenten. Den i anmälan aktuella forskarassistenten var kursledare för NN.

Kursen är individuellt anpassad. En central komponent i kursen är verksamhetsförlagd färdighetsträning med syfte att studenten, efter genomförd utbildning, ska behärska att självständigt arbeta på ett laboratorium. Syftet är att låta studenterna lära sig metoder och ge träning i dessas tillämpning så att studenten kan få tillräcklig färdighet för att framställa tillförlitliga data, få förmåga att bedöma rimlighet och säkra felkällor.

Studierna innefattar dels en teoretisk del, dels en praktisk del där studenten, under handledning, lär sig försöksupplägg, metodik, datainsamlande, analys av data samt rapportering. I jämförelse med ordinära kurslaborationer utgör kursen en väsensskild verksamhet som också måste tillåtas ta tid. Att gå igenom en kurs av detta slag ökar normalt anställningsbarheten av studenten och har i de flesta fall varit till stor nytta för den studerande. Kursupplägget bygger på att studenterna får sin utbildning i anslutning till en forskargrupp som tillhandahåller laborationsplats, reagenser, rimligt projekt, handledning samt inte minst en vetenskaplig miljö.

Studenterna förväntas under kursen delta i olika seminarieserier, ”journal clubs” och mentorsledd undervisning/diskussion. De studerande uppmanas att delta i flera olika seminarieserier, dels allmänna och dels institutionens interna forskningsseminarier som ges varje vecka. Studenterna förväntas även delta i mer grupp-specifika seminarier. Vidare får studenterna handledning och undervisning kontinuerligt. Undervisningen ges dels som ett antal schemalagda tillfällen per vecka och dels ett varierande antal mentorledda tillfällen med enskild undervisning.

Avsikten med kursen är att den ska innehålla såväl praktiska som teoretiska moment. Kursen är verksamhetsförlagd och anpassas därför till den aktuella forskningsgruppens verksamhet. Det är därför inte möjligt att sätta upp detaljerade kursplaner centralt på institutionen. Att använda redan existerande projekt i kursen är ett sätt att ge studenten inblick i forskningsmiljön, att delta i diskussioner i projektgruppen samt att få möjlighet att prova olika laborativa metoder och således inte att utföra arbete.

Kursen avslutades den 27 april 2012. NN hade då genomfört sin muntliga presentation men inte den skriftliga rapporten. Tidpunkten för kursens genomförande ändrades något mot det som inledningsvis varit avsikten. Emellertid finns det för denna typ av kurs, där det är fråga om enstaka studenter, en större flexibilitet att förlägga kursen utifrån studentens behov. Tiden för kursen bestäms utifrån de antal poäng som kursen omfattar men hur dessa förläggs under studieåret kan variera. I detta fall ändrades schema på NNs önskan. Hon sade sig inte längre vilja handledas av forskarassistenten varför kursen komprimerades. Forskarassistenten gick med på NNs önskemål under förutsättning att hon dels skulle organisera det material som hon använt under kursen, dels att hon skulle skriva sin slutrapport innan den 29 juni 2012.

Vad gäller det arvode som överenskommit mellan NN och institutionen för tiden maj och juni är det korrekt att det varit institutionens avsikt att NN skulle ha arbetat på institutionen under denna tid. Hon har blivit lovad av institutionen att få utföra enklare arbetsuppgifter mot arvode, medan hon skrev den avslutande rapporten för kursen.

NN har under kursens gång ansökt om stipendium vilket har beviljats henne. Stipendiet uppfyller universitetets riktlinjer för stipendium till studenter och kräver inte någon motprestation. Stipendiet har betalats ut vid fem olika tillfällen och sammanlagt uppgått till en totalsumma på 147 500 kronor. Någon lön har alltså inte betalats under NNs utbildningstid.

Stipendiet ges för att möjliggöra för studenterna att fördjupa sina kunskaper genom studier. Stipendiet utbetalas från icke-statliga anslagsgivare (fonder) som medger att stipendier används. Det intyg om stipendiet som NN hänvisar till i anmälan är ett intyg framtaget som grund för hennes begäran att få sitt visum förlängt. För att erhålla detta behöver studenten kunna visa att denna har erforderliga medel att försörja sig. För detta syfte kom intyget att tas fram den 15 mars 2012. Intyget kom emellertid inte att visa det totala beloppet av stipendier som hon erhållit, vilket utslaget per månad utgör ett högre belopp än de 10 500 kr som anges i intyget.

Institutionen har inte vid något tillfälle utlovat NN någon doktorandplats. Forskarassistenten har däremot uppmuntrat NN att söka om en sådan doktorandplats lyses ut. Forskarassistenten har i det sammanhanget varit tydlig med att det är en ansökan där den bästa kandidaten är den som kommer att erbjudas platsen. En doktorandplats utlystes i forskningsgruppen under januari 2012. Utlysningen skedde i enlighet med gällande regler och söktes av ett flertal kandidater varav NN var en. En sökande med bättre meriter än NN antogs.

Överenskommelsen angående antagningen är ett standardformulär som syftar till att medvetandegöra studenten om att den aktuella kursen inte är en del av en forskarutbildning oavsett om den aktuella studenten erhåller ett stipendium eller inte.

Som sammanfattning till sin inställning i de av NN väckta frågorna har universitetet uppgett bl.a. följande.

- Universitetet anser naturligtvis inte att det vore acceptabelt att ge kurser som saknar undervisning och som består enbart av laboriearbete. Detta är dock inte fallet med den nu aktuella kursen.
- Det är naturligtvis inte acceptabelt att beordra studenter att utföra arbetsuppgifter. Så har inte heller varit fallet. NN har bedrivit studier i enlighet med kursplanen.
- NN har inte blivit vilseledd av sin handledare eller någon annan på institutionen. Antagning till doktorandutbildning sker i konkurrens och något löfte har man inte givit och har naturligtvis inte heller kunnat ge utifrån gällande regler.
- Kursen har inte utgjort oavlönat arbete.

Till sina yttranden har universitetet bifogat forskarassistentens kommentarer till NNs anmälan.

Fortsatt skriftväxling

NN har i sina kommentarer uppgett bl.a. följande. Det har inte tagits fram någon försöksplan. Det har inte heller förekommit något schema inom ramen för kursen. Inlärningsmomentet var minimalt. Det förväntades att hon skulle arbeta ensam i laboriet i veckor. Att hon redan från början behärskade vissa metoder var skälet till att hon rekryterades. Skälet att kursen pågått väsentligt längre än två terminer var att utlysningen av doktorandplatsen förhalades upprepade gånger. När det gäller anställningen under maj och juni 2012 tillkom inte denna efter avslutad ”kurs” eftersom ”kursen” enligt universitetets egen dokumentation skulle avslutas den 29 juni.

De seminarier hon uppmanades att delta i befolkades uteslutande av forskare och doktorander. Beträffande kursen *Genome Analysis* instruerades hon av forskarassistenten att hon inte skulle tentera av den förrän hon hade blivit registrerad som doktorand. Den skulle då ingå och räknas som forskarutbildningskurs. Däremot sökte hon och antogs till en annan utpräglat doktorandkurs på samma villkor som övriga deltagare (*Gene mapping and population genetics in humans and domestic animals*, 16 – 27 april 2012) och avslutade den med framgång.

NN anser att universitetets svar när det gäller stipendiet är mycket otillfredsställande. Hon har inte sökt stipendiet. Normalt utgår stipendier vid Uppsala universitet från avkastningen av donerat kapital vilket regleras genom stipendiebrev eller en stiftelseurkund. När det däremot gäller dessa s.k. stipendier som främst inrättas för att slippa undan skatt och sociala avgifter lyser all information om stipendiernas källa med

sin frånvaro. Det är anmärkningsvärt att hon, såsom påstådd stipendiat, inte får veta vem som är stipendieutgivare. Hon undrar om det finns finansiärer som godtar att deras anslag används till att finansiera svart arbetskraft. Hon vill ifrågasätta den systematiska användningen av stipendier som fungerar som lön för arbete, stipendier som inte lyses ut, som inte kan sökas i konkurrens och som är av sådan karaktär att universitetet inte vill tala om varifrån anslagen kommer.

Efter det att ärendet förts över till Universitetskanslersämbetet har ämbetet ställt ett antal specifika frågor till Uppsala universitet, bl.a. vilken urvalsregel som använts, hur universitetet förklarar att studenterna på den aktuella kursen finansieras genom stipendier och inte som studenterna inom annan utbildning på grundnivå och avancerad nivå genom studiemedel, hur det aktuella stipendiet har ledigförklarats, vilka villkor som har gällt för att få stipendiet och vilken fond stipendiet har betalats ut från.

Universitetet har svarat följande.

Kursen har flexibel starttid och ansökan sker löpande efter att studenten själv kontaktat en forskargrupsledare som är villig att fungera som handledare. Innan ansökan behandlas av antagningsenheten sker prövning av att handledarresurser finns tillgängliga för sökandens inriktning samt att studenten har den grundläggande och särskilda behörigheten för att kunna antas till kursen. Vid de få tillfällen när flera studenter sökt till samma forskargrupp har urvalsgrunden ”tidigare utbildning” använts enligt 7 kap. 26 § högskoleförordningen, dvs. en bedömning av sökandens samlade meriter. Vårterminen 2011 fanns endast en sökande per forskargrupp, varför urval inte behövdes. Universitetet genomför för närvarande ett arbete med att se över hur urvalskriterierna anges för kurser eftersom universitetet har uppmärksammat på att formuleringen ”individuell prövning” har varit otydlig och kunnat missuppfattas, eftersom termen kommit att förknippas med den urvalsregel som avses i 7 kap. 27 § högskoleförordningen.

Kursen ges på helfart under hösttermin och vårtermin. Eftersom studenterna har haft möjlighet att påbörja studierna vid olika tidpunkter avslutas kursen också vid olika tidpunkter.

Alla som blev antagna till kursen vårterminen 2011 kommer från utomeuropeiska länder. Denna studentgrupp är inte berättigad till statliga studiemedel i Sverige. För att skapa en ekonomisk plattform som gör det möjligt för denna studentkategori att bedriva studier på avancerad nivå har institutionen gett ett studiebidrag i form av ett stipendium. För att uppmärksamma studenter på möjligheten att söka ett studiestöd i form av ett stipendium har ett meddelande om detta funnits uppsatt på institutionens anslagstavla. För att få stipendiet måste studenten uppfylla de formella behörighetskraven för att antas till kursen. Studenten måste tillsammans med forskningshandledare ha kommit överens om en individuell studieplan, dvs. inriktning och innehåll, baserat på kursplanen. I fallet NN har stipendiet utbetalats från medel som erhållits såsom forskningsanslag från Stiftelsen för strategisk forskning (SSF). Det är således villkoren för anslaget från SSF som bestämmer huruvida universitetet har möjlighet att använda medlen för stipendium. Stipendier som på detta vis utgår via forskningsanslag har inte, till skillnad mot stipendier som utgår direkt från exempelvis en av universitetet förvaltade stiftelser, stadgar som bestämmer villkoren för vem som ska tilldelas stipendiet.

Universitetet har bl.a. bifogat en kopia av ett meddelande om ledigförklarande av stipendier daterat den 19 januari 2007, en kopia av avtalet mellan SSF och universitetet om ett gemensamt strategiskt forskningscentrum inom området funktionell genetik –

metabolism och sjukdomar av den 13 juni 2006 samt ett intyg från SSF av den 20 maj 2013 angående användning av stipendier. Enligt intyget strider inte användning av stipendier mot ingånget avtal med SSF. Universitetet har även översänt en kopia av NNs ansökan om stipendiet.

NN har svarat bl.a. att stipendiet hon erhöll i stället för lön aldrig har ledigkunjorts i sedvanlig bemärkelse. Som framgår av universitetets bilaga är anslaget från 2007, medan hon kom till institutionen 2011. Hon har aldrig sett anslaget i fråga och känner inte till någon annan som sett det eller talat om det. Hon anser att stipendiet inte har utlysts. Hon har vidare uppgett att hon inte har skrivit ansökan om stipendiet själv utan att det var hennes handledare som skrev ansökan och lät henne skriva under.

Universitetskanslersämbetets bedömning

Universitetskanslersämbetet har till uppgift att utöva tillsyn över universitet och högskolor. Ämbetet gör det genom att bland annat utreda anmälningar från studenter mot lärosäten. Utredningarna innebär att ämbetet bedömer hur lärosätet har agerat mot bakgrund av tillämpliga bestämmelser. Universitetskanslersämbetet kan uttala kritik mot hur ett lärosäte agerat och ställa krav på redovisning av åtgärder, men kan inte ändra ett universitetets eller en högskolas beslut. Utredningarna är skriftliga och ämbetet saknar möjlighet att hålla vittnesförhör med enskilda personer. Universitetskanslersämbetet uttalar sig inte heller i frågor som kan prövas av någon annan instans, t.ex. Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH).

Universitetskanslersämbetet ansvarar också för kvalitetssäkring av högskoleutbildning bland annat genom utvärdering av utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå.

NN har i sin anmälan till Universitetskanslersämbetet framfört allvarliga påståenden mot Uppsala universitet. Hon har anfört en rad olika skäl till stöd för sina påståenden. Uppsala universitet har förnekat att det finns någon sanning i påståendena. Universitetskanslersämbetet kommer i det följande inte att kommentera samtliga omständigheter som har lyfts fram i den skriftväxling som förekommit i ärendet. Ämbetet koncentrerar sin bedömning på frågor om antagningen till kursen, NNs stipendium och kursens innehåll. Därefter lämnar ämbetet sina avslutande synpunkter.

Antagningen till kursen

NN har deltagit i kursen *Fördjupningsprojekt i medicinsk biokemi och mikrobiologi*, 60 högskolepoäng, som hon påbörjade i mars 2011. Hon har uppgett att hon inte sökt till kursen på vanligt sätt utan kallats till en intervju med en forskarassistent. Universitetskanslersämbetet har bitt Uppsala universitet redogöra utförligt för hur antagningen till kursen gått till samt att redovisa vilken urvalsregel som använts och hur den beslutats. Ämbetet har också bitt universitetet att redogöra för vilket stöd universitetet haft i tillträdesreglerna i 7 kap. högskoleförordningen för urvalsregeln och att ange under vilken period kursen pågick.

Av Uppsala universitets yttranden till Universitetskanslersämbetet och de handlingar som getts in i ärendet framgår följande.

I kursplanen, fastställd den 12 mars 2010, anges att kursen är på avancerad nivå. Under rubriken Behörighet anges de särskilda behörighetskraven ”fullbordade studier på grundläggande nivå motsvarande 180 hp inom biokemi, cellbiologi och/eller mikrobiologi samt till dessa angränsande ämnesområden.” Under samma rubrik anges

också: ”Observera: studenten måste själv ta kontakt med forskargrupp för att ordna plats och handledare.”

Universitetet har, genom den aktuella institutionen, uppgett att ”kursen har flexibel starttid och ansökan sker löpande efter att studenten själv kontaktat en forskargrupsledare som är villig att fungera som handledare. Innan ansökan behandlas av antagningsenheten sker prövning av att handledarresurser finns tillgängliga för sökandens inriktning samt att studenten har den grundläggande och särskilda behörigheten för att kunna antas till kursen.” Universitetet har vidare uppgett följande. Under vårterminen 2011 registrerades fyra personer på kursen. NN registrerades den 23 mars 2011 och de tre övriga vid olika tillfällen i juni 2011. Kursen ges på helfart under hösttermin och vårtermin. Eftersom studenterna haft möjlighet att påbörja studierna vid olika tidpunkter avslutas kursen också vid olika tidpunkter.

Vad gäller urvalet har institutionen uppgett följande: ”Vid de få tillfällen när flera studenter sökt till samma forskningsgrupp har urvalsgrunden ”tidigare utbildning” använts enligt HF 7 kap. 26 §, dvs. en bedömning av en sökandes samlade meriter. Vårterminen 2011 fanns endast en sökande per forskargrupp, varför urval ej behövdes.”

I kursinformationen har dock angetts att urvalsgrunden är ”individuell prövning”.

Något beslut om urvalsregel för kursen har inte bifogats universitetets yttrande. Utöver institutionens svar har rektor dock anfört följande beträffande urvalet: ”Universitetet genomför för närvarande ett arbete med att se över hur urvalskriterierna anges för kurser, detta eftersom universitetet har uppmärksammat på att bland annat formuleringen ”individuell prövning”, som här syftar på en prövning av den sökandes tidigare utbildning enligt 7 kap. 26 § högskoleförordningen, har varit otydlig och kunnat missuppfattas eftersom termen kommit att förknippas med den urvalsregel som avses i 7 kap. 27 § högskoleförordningen.”

Följande bestämmelser i högskoleförordningarna är tillämpliga.

I 4 kap. 1 § högskolelagen (1992:1434) anges att högskolorna så långt det kan ske med hänsyn till kvalitetskravet i 1 kap. 4 § första stycket som studenter ska ta emot de sökande som uppfyller behörighetskraven för studierna. I 3 § samma kapitel anges att om inte alla behöriga sökande till en utbildning kan tas emot, ska urval göras bland de sökande.

I 6 kap. 13 § högskoleförordningen (1993:100, HF) anges att all utbildning på grundnivå och avancerad nivå ska bedrivas i form av kurser. Kurser får sammanföras till utbildningsprogram. Enligt 7 kap. 1 § HF ska antagning till utbildning på grundnivå eller avancerad nivå avse en kurs eller ett utbildningsprogram. För att bli antagen krävs att sökanden har grundläggande behörighet och dessutom den särskilda behörighet som kan vara föreskriven (2 § samma kapitel).

Vad gäller särskild behörighet för utbildning på avancerad nivå anges följande i 7 kap. 31 § första och andra styckena HF:

De krav på särskild behörighet som ställs skall vara helt nödvändiga för att studenten skall kunna tillgodogöra sig utbildningen. Kraven får avse

1. kunskaper från en eller flera högskolekurser, och
2. andra villkor som betingas av utbildningen eller är av betydelse för det yrkesområde som utbildningen förbereder för.

Högskolan får bestämma vilka krav enligt första stycket som skall ställas.

De urvalsgrunder som får föreskrivas för utbildning på avancerad nivå anges i 7 kap. 26 och 27 §§ HF (enligt 32 § samma kapitel). I 26 § första – tredje styckena anges följande.

Vid urval skall hänsyn tas till de sökandes meriter.

Urvalsgrunder är

1. betyg,
2. resultat från högskoleprovet som avses i 20 §,
3. tidigare utbildning, och
4. urvalsgrunder som avses i 23 §.

Högskolan får bestämma vilka urvalsgrunder enligt andra stycket som skall användas och vilken platsfördelning som skall göras.

De urvalsgrunder som anges i 23 § är:

1. andra särskilda prov än högskoleprovet,
2. kunskaper, arbetslivserfarenhet eller annan erfarenhet som är särskilt värdefull för den sökta utbildningen, och
3. andra för utbildningen sakliga omständigheter.

I 7 kap. 27 § HF anges följande:

En högskola får i enstaka fall göra avsteg från 26 §. Detta får dock ske bara om en sökandes meriter inte kan bedömas på lämpligt sätt enligt de urvalsgrunder som anges i 26 § och om sökanden genom tidigare utbildning, arbetslivserfarenhet eller någon annan omständighet har särskilda kunskaper eller annars särskilda förutsättningar för utbildningen.

Universitetskanslersämbetet konstaterar att universitetet i kursplanen har bestämt den särskilda behörighet som behövs. Förutom studier på grundnivå anges under rubriken Behörighet att ”studenten måste själv ta kontakt med forskargrupp för att ordna plats och handledare.” Eftersom denna kontakt skulle behöva tas innan antagning sker utgår Universitetskanslersämbetet från att det är sökande som avses och inte studenter. Föreskriften innebär att den som vill bli antagen till kursen först måste få klartecken från en forskargrupp. Det kan ifrågasättas om ett sådant villkor är förenligt med reglerna om särskild behörighet i 7 kap. 31 § HF. Det är dock Överklagandenämnden för högskolan som efter överklagande av en sökande prövar om de särskilda behörighetskrav som ett lärosäte har bestämt är förenliga med högskoleförordningens regler. Universitetskanslersämbetet tar därför inte ställning i frågan men återkommer till den i de avslutande synpunkterna nedan.

Vad gäller urval konstaterar Universitetskanslersämbetet att Uppsala universitet inte kunnat visa att en urvalsregel beslutats för kursen. Av universitetets yttranden till ämbetet framgår att institutionen anser att den urvalsgrund som tillämpas när urval sker är ”tidigare utbildning”. Rektor har dock noterat att den urvalsgrund som anges i kursinformationen är ”individuell prövning”. Rektor har framhållit att termen kunnat missuppfattas, men att den syftar på en prövning av de sökandes tidigare utbildning. Universitetskanslersämbetet delar universitetets uppfattning att urvalsgrunden behöver ses över. Ämbetets uppfattning är att 7 kap. 26 § HF inte ger lärosätet möjlighet att som urvalsregel föreskriva att en individuell prövning ska göras av de sökandes meriter. Mot denna bakgrund är Universitetskanslersämbetet kritiskt till hur Uppsala universitet reglerat urvalet till kursen.

Universitetskanslersämbetet vill också ta upp vad universitetet anfört om att kursen har flexibel starttid och att ansökan sker löpande efter att studenten själv kontaktat en forskargrupp. Universitetet har alltså inte ett bestämt datum för när ansökan senast ska

ha kommit in, utan tar ställning till en ansökan när en sådan kommer in. Av lärosätets svar framgår att om en sökande får stöd av en forskargrupp konkurrerar denna sökande inte med sökanden som fått stöd av andra forskargrupper. Universitetet har uppgivit att urval skett ”vid de få tillfällen när flera studenter sökt till samma forskargrupp”.

I en promemoria från Utbildningsdepartementet daterad den 1 juli 2013 (Antagning av studieavgiftsskyldiga studenter, U2013/4281/UH) föreslås ändringar i högskoleförordningen som möjliggör separat antagning till utbildning på grundnivå och avancerad nivå av sökande som kommer att omfattas av studieavgiftsskyldighet. Bedömningarna i promemorian är i tillämpliga delar giltiga även för andra sökande än studieavgiftsskyldiga. I promemorian konstateras att högskoleförfattningarnas urvalsregler förutsätter att alla sökande ska jämföras med varandra i merithänseende och att det därför i praktiken inte är möjligt för ett lärosäte att dela upp de sökande till en utbildning i olika antagningar.

Universitetskanslersämbetets delar den bedömning som görs i promemorian och drar slutsatsen att Uppsala universitets sätt att anta studenter till kursen inte är förenligt med högskoleförfattningarnas urvalsregler. Alla sökande till kursen jämförs inte med varandra i merithänseende. De författningsförslag som lämnas i promemorian kommer inte att möjliggöra att universitetet fortsätter att anta till kursen på detta sätt. Ämbetet förutsätter därför att universitetet ändrar antagningsförfarandet.

NNs stipendium

Universitetskanslersämbetet har ställt ett antal frågor till Uppsala universitet om det stipendium som NN fått och bett lärosätet att bifoga handlingar som visar omständigheterna. Universitetet har uppgivit bland annat följande. Alla som antogs till kursen kommer från utomeuropeiska länder och är inte berättigade till studiemedel i Sverige. Universitetet har därför gett studenterna ett studiebidrag i form av ett stipendium. För att uppmärksamma studenter på möjligheten att söka stipendiet har ett meddelande om detta funnits uppsatt på institutionens anslagstavla. En kopia av meddelandet har bifogats universitetets yttrande. Av kopian framgår att meddelandet, som är daterat den 19 januari 2007, innehåller en allmän förklaring att stipendier ledigförklaras inom några ämnesområden och att behöriga att söka är studerande i grundutbildning samt disputerade forskare. Universitetet har vidare uppgett att villkoren för stipendiet har varit att studenten uppfyller de formella behörighetskraven för att antas till kursen och att studenten tillsammans med en forskningshandledare har kommit överens om en individuell studieplan baserad på kursplanen.

NN har i sin anmälan hävdats att hon utfört arbete och att det stipendium hon fått i själva verket varit lön för detta arbete. Beloppet har varit 10 500 kr per månad. Uppsala universitet har förnekat detta och anfört att stipendiet uppfyller universitetets riktlinjer för stipendium till studenter och inte kräver någon motprestation. Det har betalats ut vid fem olika tillfällen, inte månadsvis som NN hävdar, med totalt 147 500 kr. Av universitetets redogörelse framgår att beloppen har varit drygt 26 000 kr vid fyra tillfällen och 42 000 kr vid det sista utbetalningstillfället.

I Uppsala universitets riktlinjer för stipendium anges bl.a. följande. Det ska föreligga en gävoavsikt hos utgivaren och det får inte vara fråga om ersättning för en prestation eller ett arbete. Vissa arbetsmoment kan ingå i utbildning, men de ska utföras under handledning och upphöra när stipendiaten lärt sig uppgiften. Överhuvudtaget bör stipendiatens verksamhet tydligt kunna urskiljas såsom utbildning i förhållande till den verksamhet som i övrigt bedrivs av anställd personal. Utbildningsmomenten bör inledningsvis dokumenteras genom en fastställd utbildningsplan. Under rubriken

Konsekvenser av felaktigt utnyttjande av stipendium påpekas att de arbetsrättsliga konsekvenserna kan bli att en stipendiat som utför arbete åt annan kan komma att betraktas som anställd tills vidare, trots att detta inte ursprungligen var överenskommet.

NNs kommentar utifrån dessa riktlinjer är att hon redan behärskade de arbetsmoment hon fick genomföra och att hon därför, enligt riktlinjerna, inte borde ha fått utföra dem. Hon anser att arbetsuppgifterna möjligen kunde ha varit försvarbara om hon antagits och anställts som doktorand eller anställts på någon annan befattning.

Frågan om de utbetalade beloppen är att betrakta som lön eller stipendium är en skattefråga som avgörs av Skattemyndigheten. Universitetskanslersämbetet uttalar sig därför inte om detta. Det är dock av intresse för Universitetskanslersämbetet som tillsynsmyndighet över Uppsala universitet om kursen har inneburit att NN utfört arbete och därmed inte fått utbildning. Uppsala universitet har förnekat att NN utfört arbete under kursen. Ord står därmed mot ord. Universitetskanslersämbetet kan inte hålla vittnesförhör för att bedöma bevisningen i en fråga. Ämbetet konstaterar därför att det inte går att uttala sig i frågan.

De frågor som Universitetskanslersämbetet har ställt till Uppsala universitet har sin grund i den förvånande omständigheten att NN och andra studenter på denna kurs på avancerad nivå fått stipendier med så stora belopp att de överstiger de belopp som studenter med studiemedel kan få per månad. Universitetet har förklarat det med att dessa studenter inte kunnat få svenska studiemedel. Lärosätet har inte visat några dokument som visar förutsättningarna för att få det stipendium som NN fått, men har redogjort för krav förknippade med den aktuella kursen. Universitetet har också bifogat ett intyg från Stiftelsen för strategisk forskning som intygar att det inte finns något hinder för att använda medel som stiftelsen ställt till förfogande i ett visst avtal till stipendier. Universitetet har framhållit att stipendier som utgår via forskningsanslag av detta slag inte har, till skillnad mot stipendier som utgår direkt från exempelvis av universitetet förvaltade stiftelser, stadgar som bestämmer villkoren för vem ska tilldelas stipendiet.

Universitetskanslersämbetet noterar att lärosätets anslagsmedel inte använts till stipendiet. Ämbetet konstaterar dock att det inte finns några dokument som visar vilka villkor som gällt för stipendiet. Universitetet har inte heller på ett tillfredsställande sätt kunnat visa att stipendiet utlysts på ett sådant sätt att det varit känt för alla intresserade att söka. Det bifogade meddelandet är daterat fyra år innan NNs antagning till kursen och är endast ett allmänt hållet meddelande om att stipendier inom några ämnesområden ledigförklaras. Universitetskanslersämbetet stannar vid dessa påpekanden i detta avsnitt, men återkommer till dem i det avslutande avsnittet.

Kursens innehåll

NN har i sin anmälan hävdats att kursen inte innehållit någon undervisning eller litteratur. Inte heller har någon examination i egentlig bemärkelse förekommit. I stället har hon utfört experimentellt arbete.

Uppsala universitet har hänvisat till kursplanen för kursen och anfört följande. Kursen utgörs av verksamhetsförlagd utbildning i experimentella forskningsmetoder på avancerad nivå. Specialister handleder studenterna i de olika moment som ingår. Studenterna förväntas under kursen delta i lektioner och workshops samt läsa och presentera olika vetenskapliga texter. Kursens examinationskrav framgår av

kursplanen. Något arbete har inte utförts under utbildningstiden utan det har varit fråga om regelrätta studier enligt kursplanen.

NN har kommenterat universitetets yttrande och redogjort för vilka metoder hon arbetat med i laboratoriet under kurstiden. Hon har framhållit att hon redan behärskade några av metoderna och att hon lärde sig övriga metoder mycket snabbt. Hon har också påpekat att det inte fastställts någon utbildningsplan för hennes studier. Det förekom inte några lektioner i ordets normala bemärkelse.

Uppsala universitet har vidhållit sin inställning och redogjort för de kursmoment som ingått. Universitetet har anført att kursupplägget bygger på att studenterna får sin utbildning i anslutning till en forskargrupp som tillhandahåller laborationsplats, rimligt projekt, handledning samt inte minst en vetenskaplig miljö.

Kursplanen för kursen Fördjupningsprojekt i medicinsk biokemi och mikrobiologi, fastställd den 12 mars 2010, är kortfattad. Förutom antalet högskolepoäng (60), nivå, huvudområde, betygsskala och behörighetsvillkor anges följande:

Mål

Studenten ska självständigt kunna lösa en för fördjupningsprojektet formulerad problemställning genom att arbeta efter en av studenten och handledaren framtagen försöksplan.

Studenten förväntas efter genomgången kurs kunna:

söka vetenskaplig litteratur
sammanfatta vetenskaplig litteratur
planera och genomföra vetenskapliga experiment
analysera vetenskapliga fakta
presentera vetenskapliga data i skriftlig och muntlig form

Innehåll

Projektet omfattar praktiskt arbete i anslutning till pågående forskning samt studier av därtill hörande litteratur.

Undervisning

Individuell handledning.

Examination

Projektarbetet redovisas i seminarieform i närvaro av en examinationsansvarig forskare. Dessutom en skriftlig redogörelse som granskas och godkänns av examinationsansvarig forskare.

Kurslitteratur

Uppgift om kurslitteratur saknas. Ta kontakt med ansvarig institution för mer information.

Enligt 1 kap. 9 § andra stycket högskolelagen ska utbildning på avancerad nivå innebära fördjupning av kunskaper, färdigheter och förmågor i förhållande till utbildning på grundnivå och ska, utöver vad som gäller för utbildning på grundnivå, - ytterligare utveckla studenternas förmåga att självständigt integrera och använda kunskaper,
- utveckla studenternas förmåga att hantera komplexa företeelser, frågeställningar och situationer, och

- utveckla studenternas förutsättningar för yrkesverksamhet som ställer stora krav på självständighet eller för forsknings- och utvecklingsarbete.

NN har hävdad att den aktuella kursen är en ”bluffkurs” utan undervisning och att syftet med kursen endast varit att de antagna studenterna ska utföra experimentellt arbete. Med beaktande av den utredning som finns i ärendet anser Universitetskanslersämbetet att skäl saknas att ifrågasätta innehållet i kursen utifrån högskolelagens krav på utbildning på avancerad nivå. Kursen kan ses som forskningsförberedande. Ämbetet bedömer att det för närvarande inte finns tillräckliga skäl för att utvärdera utbildningen i särskild ordning.

Ämbetet konstaterar dock att kursplanens föreskrifter om kursens mål och innehåll är relativt öppna. Av substans är huvudsakligen att kursen omfattar praktiskt arbete i anslutning till pågående forskning och att studenten ska arbeta efter en av studenten och handledaren framtagen försöksplan. Universitetskanslersämbetet konstaterar att universitetet inte visat att en sådan försöksplan har tagits fram för NN. Ämbetet återkommer till detta i de avslutande synpunkterna.

Avslutande synpunkter

I högskoleförfattningarna anges att universiteten och högskolorna ska anordna utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. För varje nivå finns grundläggande regler om utbildningens innehåll och om hur antagningen till utbildningen ska gå till.

Enligt 1 kap. 9 § högskolelagen ska utbildning på avancerad nivå bland annat utveckla studenternas förutsättningar för forskningsarbete. En kurs på avancerad nivå kan därmed utformas så att den är forskningsförberedande. Den kurs NN har genomgått omfattar, enligt kursplanen, praktiskt arbete i anslutning till pågående forskning och kan betraktas som forskningsförberedande. Såsom framgår av avsnittet Kursens innehåll ovan, ifrågasätter inte Universitetskanslersämbetet kursens innehåll utifrån regeln i högskolelagen.

Men även antagningsreglerna i högskoleförfattningarna måste följas. Universitetskanslersämbetet har ovan kritiserat Uppsala universitet för den valda urvalsgrunden ”individuell prövning”. Ämbetet har också framhållit att det inte är möjligt att dela upp de sökande till en utbildning på det sätt som universitetet gör. Ämbetet har vidare konstaterat att det är Överklagenämnden för högskolan som prövar om behörighetskrav som ett lärosäte har bestämt är förenligt med högskoleförordningens regler. Kravet att den sökande själv måste ordna handledare och plats i en forskningsgrupp innebär dock att inte alla sökande har samma förutsättningar att antas till kursen. Exempelvis torde förutsättningarna vara bättre för de som redan studerar vid Uppsala universitet än för de som studerar vid andra lärosäten inom och utom landet.

Det sätt som använts för antagning till kursen avviker alltså på flera sätt från vad som gäller för kurser på avancerad nivå. Vad som också är ovanligt är de stipendier som de som antogs till kursen under första halvåret 2011 fått. De har uppgått till relativt stora belopp, för NNs del till sammanlagt 147 500 kr. Universitetets förklaring är att dessa fyra studenter kommer från utomeuropeiska länder och inte har rätt till studiemedel i Sverige. Sådana stipendier för studier på avancerad nivå, med större belopp än studiemedlen, är givetvis eftertraktade. Universitetet har dock inte kunnat visa vilka förutsättningar som gällt för att få det stipendium som NN fått och har inte heller på ett

tillfredsställande sätt visat att stipendiet utlysts på ett sådant sätt att det varit känt för alla intresserade att söka.

Därutöver konstaterar Universitetskanslersämbetet att kursplanens mål och innehåll är relativt öppna och att en sådan försöksplan som anges i kursplanen inte tagits fram för NN.

Omständigheterna i ärendet kan väcka misstankar om att det funnits andra syften med kursen än att ge utbildning på avancerad nivå. NN har påstått att kursen är en ”bluffkurs” och att avsikten med kursen varit att utsätta blivande doktorander för en provperiod. Utredningen ger dock inte Universitetskanslersämbetet skäl att ställa sig bakom dessa påståenden. Förhållandena är emellertid sådana att Universitetskanslersämbetet väljer att följa upp vilka åtgärder Uppsala universitet vidtar med anledning av vad ämbetet uttalat i detta beslut. En uppföljning kommer därför att ske under 2014. Uppföljningen kommer främst att avse antagningen, utlysningen av stipendier och de försöksplaner som nämns i kursplanen. I samband med det kommer ämbetet att på nytt ta ställning till om utbildningen bör utvärderas.

Med dessa delvis kritiska uttalanden avslutas ärendet.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskanslern Lars Haikola efter föredragning av chefsjuristen Christian Sjöstrand i närvaro av den seniora rådgivaren Gunilla Jacobsson. Chefen för utvärderingsavdelningen Anette Gröjer och verksjuristen Teresa Edelman har deltagit i den slutliga handläggningen av ärendet.

Lars Haikola

Christian Sjöstrand

Kopia för kännedom:
NN